



**MAKTABGACHA TA‘LIM TASHKILOTLARIDA BOLALARNI MAKTAB
TA‘LIMIGA TAYYORLASHDA RIVOJLANTIRUVCHI O‘YIN
TEXNOLOGIYALARI TURLARI VA UNING SAMARADORLIGI**

<https://doi.org/10.70728/qdpi.v08.i01.073>

Xolboyeva Gulnora Ulashovna

Termiz davlat pedagogika instituti

Maktabgacha ta‘limda tarbiyani tashkil etish

kafedrası v.b.dotsenti PhD

Xolboyeva Aziza Bahodir qizi

TerDPI 1-bosqich magistri

Annotatsiya. Ushbu maqolada maktabgacha ta‘lim tashkilotlarida rivojlantiruvchi o‘yin muhitini tashkil etishning nazariy va amaliy jihatlari yoritilgan. Shuningdek, maqolada rivojlantiruvchi o‘yin muhiti vositalari, ularning bolalar yoshiga va qiziqishlariga mosligi, hamda tarbiyachining ushbu jarayondagi roli keng yoritilgan. Tadqiqot natijalari maktabgacha ta‘lim sifatini oshirishga xizmat qiluvchi amaliy tavsiyalarni o‘z ichiga oladi. Rivojlantiruvchi o‘yinlar bolalarning tafakkuri, nutqi, ijtimoiy ko‘nikmalari va o‘quv motivatsiyasini rivojlantirishda samarali vosita ekani asoslab beriladi. Shuningdek, ta‘lim jarayoniga o‘yin texnologiyalarini integratsiya qilishning afzalliklari va ularni qo‘llash bo‘yicha metodik tavsiyalar keltiriladi.

Kalit so‘zlar: rivojlantiruvchi o‘yinlar, o‘yin texnologiyalari, maktabga tayyorgarlik, kognitiv rivojlanish, nutq rivoji, ijodkorlik, motivatsiya, pedagogik metodlar, ta‘lim samaradorligi, o‘yin qoidasi, integratsiya, o‘yin muhiti.

Аннотация. В данной статье рассматриваются теоретические и практические аспекты организации развивающей игровой среды в дошкольных образовательных организациях.

Также в статье подробно освещаются средства развивающей игровой среды, их соответствие возрасту и интересам детей, а также роль воспитателя в данном процессе. Результаты исследования включают практические рекомендации, направленные на повышение качества дошкольного образования. Обосновывается, что развивающие игры являются эффективным средством развития мышления, речи, социальных навыков и учебной мотивации детей. Кроме того, представлены преимущества интеграции игровых технологий в образовательный процесс и методические рекомендации по их применению.

Ключевые слова: развивающие игры, игровые технологии, подготовка к школе, когнитивное развитие, развитие речи, творчество, мотивация, педагогические методы, эффективность образования, правила игры, интеграция, игровая среда.

Annotation. This article highlights the theoretical and practical aspects of organizing a developmental play environment in preschool educational institutions. It also discusses the tools of the developmental play environment, their relevance to children's age and interests, as well as the role of the educator in this process. The research results include practical recommendations aimed at improving the quality of preschool education. It is substantiated that developmental games are an effective means of developing children's thinking, speech, social skills, and learning motivation. In addition, the advantages of integrating play-based technologies into the educational process and methodological recommendations for their application are presented.

Keywords: developmental games, game technologies, school readiness, cognitive development, speech development, creativity, motivation, pedagogical methods, educational effectiveness, game rules, integration, play environment.

Kirish. Maktabgacha yoshidagi bolalarni eng asosiy va etakchi faoliyatlaridan biri o‘yindir. Yetakchi faoliyat deb bolaning ayni shu yoshida tez – tez ko‘zga tashlanib turadigan xatti – harakatiga aytamiz. Etakchi faoliyat shunday faoliyatki, bu faoliyat tufayli bolaning psixik jihatdan o‘shida jiddiy o‘zgarishlar yuz beradi. Boshqacha qilib aytganda, mana shunday asosiy faoliyat jarayonida bolaning barcha psixik protsesslari anchagina o‘sadi. O‘yin bola hayotida mana shunday asosiy faoliyatlardan biridir. O‘yin shu qadar universal, shu qadar ko‘p qirrali va qudratli faoliyatdirki, barcha yoshdagi bolalarni o‘yindan boshqa kamolga etkazishni tasavvur etish qiyin. Bolalar o‘yin faoliyatlarining mohiyati rus psixologlaridan L.S. Vigotskiy, S.K. Rubinshteyn, A.N. Leontev, E.A. Arkin, D.B. Elkonin va boshqalarning asarlarida ilmiy asosda yoritib berilgan. Rus psixologlari o‘z asarlarida burjua psixologlarining o‘yin nazariyalarini qattik tanqid ostiga olishlari bilan birga bolalar o‘yin faoliyatlarining mohiyatini materialistik asosda ilmiy nuqtai nazardan tushuntirib berganlar. Bu jihatdan, xususan, S.K. Rubinshteyn, A.N. Leontev, E.A. Arkinlarning asoslari diqqatga sazovordir.

Ta’limiy o‘yinlarning eng muhim belgisi undagi qoidalarining mavjudligidir. O‘yinda o‘yin maqsadi, o‘yin harakatlari, o‘yin qoidalari o‘rtasida uzviy aloqa mavjud. Ta’limiy o‘yinlar orqali bolalarga yangi bilimlar tushunchalar berib boriladi.

Bu o‘yinlarda bolaning har tomonlari rivojlanishi, bilim jarayoni, sensor madaniyati, nutq madaniyati, aqliy qobiliyatlari shakllana boradi. Bolalarning kun tartibida doimo ta’limiy o‘yinlar uchun vaqt ajratish kerak. Chunki bunday o‘yinlar bolalarning aqliy nafaqat jismoniy rivojlanishi uchun ham katta ahamiyatga ega. Ta’limiy o‘yinlarda bir nechta qoidalarga amal qilish kerak bo‘ladi.

1. Navbatma-navbat ta’sir etish.
2. So’ralganda javob berish.
3. O‘yin jarayonida boshqalarga xalaqit bermaslik.

4. O‘yin qoidasini bajarish.

5. O‘z xatosini tan olish.

Ta‘limiy o‘yinlarda asosan bolalarning yosh xususiyatini hisobga olish kerak. Chunki yoshini hisobga olmasak bolalar o‘yin davomida qiyinchiliklarga uchrashi mumkin. Bu o‘yin bolalarning tevarak atrof haqidagi tasavvurlarini aniqlash, bir tizimga solish, tafakkurini tavsiflash o‘stirish imkonini beruvchi o‘yindir. Bundan tashqari didaktik o‘yinlarning bir nechta turlari ham bor.

Buyum va o‘yinchoqlar bilan o‘ynaladigan o‘yinlar bolaning ilk yoshidan boshlab to maktab yoshiga yetgunga qadar o‘ynaladigan o‘yin turi hisoblanadi. Bunda bolalarning tasavvurlari, diqqatlari o‘yinning asosini tashkil qiladi. Bu o‘yin orqali bolalarda tevarak-atrofdagi narsalarning sifati, foydali ekanligi haqidagi tasavvurlar shakllana boshlaydi.

Og‘zaki so‘z o‘yinlari asosan katta maktabgacha yoshdagi bolalar bilan

o‘tkaziladigan o‘yin turi hisoblanadi. Bu o‘yinlar asosan bolalarning eshita olish, zudlik bilan javob topa olish, o‘z fikrlarini tez va aniq ifoda eta olishiga yordam beradigan o‘yin turlaridan hisoblanadi. Ayrim tadqiqotchilarning fikriga ko‘ra, bunday o‘yinlar bolalarning aqliy rivojlanishida katta ahamiyatga ega o‘yinlar hisoblanadi. Bundan tashqari qoidali-harakatli o‘yinlar ham bor. Bu o‘yinning ahamiyati bolalarni jismoniy tomondan rivojlanishiga yordam beradigan o‘yin hisoblanadi. Bu o‘yinlar asosan yurish, sakrash, yugurish, chirmashib chiqish, emakalsh kabi harakatlar o‘yinning asosini tashkil qiladi.

O‘z navbatida qoidali-harakatli o‘yinlar kelib chiqishiga ko‘ra:

1. xalq milliy o‘yinlari;

2. mualliflik o‘yin turlariga bo‘linadi.

Bu o‘yinlarda ham asosiy narsa o‘yin qoidalari hisoblanadi. O‘yin jarayonida

quvnoq kayfiyat, ijobiy his-tuyg‘ular yuzaga keladi. Maktabgacha yoshdagi bolalarni milliy istiqlol ruhida tarbiyalash, ularda vatanparvarlik hissini uyg‘otishda va o‘z yurtining qadriyatlariga hurmat ruhida tarbiyalashda xalq milliy o‘yinlarining o‘rni beqiyosdir.. Masalan bolalar uchun “Barmoqqa barmoq”, “G‘oz-g‘oz”, “Tot-toy”, “Poyezd”, “To‘pni quvla “,”To‘pni ushab ol” kabi o‘yinlar o‘ynatsak ham bo‘ladi. Katta yoshdagi bolalar uchun o‘yinlar murakkablasha boradi. Xalq milliy o‘yinlari orqali bolalarni ma‘naviy, aqliy, jismoniy, estetik tarbiyalab borish jarayonida bolalarda o‘z Vatanini sevish, uning boyliklarini asrab-avaylash, buyuk ajdodlarga hurmat ruhida tarbiyalash, milliy xalq o‘yinlari orqali chidamlilik, sabr-toqatlilik, tezkorlik, ildamlilik kabi shaxsiy sifatlar shakllana boradi. O‘yinlar bolalarning eng sevimli mashg‘uloti bo‘lganligi sababli o‘yinlarni doimo o‘zgartirib, qiziqarli tashkil qilish kerak bo‘ladi. Chunki o‘yin doimo o‘zgarib turganligi sababli bolalar charchab qolmaydi va zerikmaydi. Maktabgacha yoshdagi bolalarda o‘yin juda katta ahamiyat kasb etadi. Chunki bolalarni shaxs sifatida shakllanishida hamda ularni kamolotga yetkazishda o‘yinning ahamiyati katta.

Ijodiy o‘yinlar asosan bolalar tevarak-atrofdan olgan taassurotlarini aks ettirib beradi. Bunday o‘yinlar asosan mustaqil o‘yin hisoblanadi. Bu o‘yining mazmunini

ishtirokchilarning o‘zlari o‘ylab topadilar. Bu o‘yinda bolaning mustaqilligi, erkinligi, va tshkilotchiligi namoyon bo‘ladi.

Ijodiy o‘yinlar ham o‘z navbatida bir necha xil bo‘ladi.

- syujetli-rolli o‘yinlar;
- sahnalashtirilgan o‘yinlar;
- qurish va yasashga doir o‘yinlardir;

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta’lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘grisida O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 8-may 2019-yildagi

2. “Ilk qadam” Davlat o‘quv dasturi bo‘yicha uslubiy qo‘llanmasini qarang// O‘yin orqali

3. Vigotskiy L.S. Bola psixologiyasi va rivojlanish nazariyasi. – Moskva: Pedagogika, 2019.

4. Elkonin D.B. Bolalik davrida o‘yin faoliyatining psixologik asoslari. – Moskva: Intellekt, 2020.